

ŠV. ADALBERTO (VAITIEKAUS) KANKINYSTĖ (997 M. BALANDŽIO 23 D.)

JONO KANAPARIJAUS ŠV. ADALBERTO GYVENIMO APRAŠYMAS (998–999)

27 skyrius. Po to, naudodamas aštrųjį pamokslininko kardą prieš žiauriają barbarystę ir tamsuolius stabmeldžius, pradėjo galvoti, su kuo iš pradžių, su kuo vėliau reikia kovoti: ar lankyti liutičius, kurie prasimaitina plėšdami krikščionis ir skriausdami vargšus žmones, ar vykti pas prūsus, kurių dievas yra pilvas ir gobšumas, vedęs į mirtį. Pagaliau jam, svyruojančiam tarp vieno ir kito, šovė į galvą puiki mintis: vykti Prūsijos dievų ir stabų nugalėti; šis kraštas buvo kaimynystėje ir žinomas minėtajam kunigaikščiui¹.

Sužinojęs apie jo sumanyimą, kunigaikštis davė jam laivą ir, kad kelionė būtų saugi, pasodino į ją trylika ginkluotų karių. Pirmiausia jis atvyko į Gdansko miestą, kuris yra ant jūros kranto, labai plačios kunigaikščio karalystės kaimynystėje. Ten, Dievo gailestingumui laiminant jo atvykimą, buvo krikštijamos didžiulės minios žmonių. Ten per iškilmingas mišias [Dievui] Tėvui paaukojo Kristų, kuriam po keleto dienų pats save kaip auką rengėsi atnašauti. O kas tik liko iš to, ką jis ir naujai pakrikštytieji sunešė, liepė surinkti ir, suvyniojęs į švarutėlį drabužį, saugojo, ketindamas pasiimti kaip kelionės dovanas.

28 skyrius. Kitą dieną, su visais atsisveikinęs, laivu išplaukė į jūrą ir pranyko iš akių tas, kurio niekada po to jiems nebeteko matyti. Iš čia labai skubiai jūra nuplaukė ir po keleto dienų išlipo į krantą, o laivas su ginkluota sargyba sugrįžo. Jis pats, atsidėkojęs jūreiviams ir jų viršininkui už parodytą geradarystę, ten pasiliko su dviem broliais: vienas jų buvo kunigas Benediktas, o antrasis – mylimas ir iš mažens ištikimas jo palydovas brolis Gaudencijus. Tada, su didžiu tikėjimu skelbdami Kristų, jie nuplaukė į mažą salą, kurią supo upės įlinkis ir kuri atvykusiems atrodė tarsi apskritimas. Bet vietos šeimininkai atvykusiuosius pradėjo mušti ir išvijo. O vienas, pagriebęs laivelio irklą, prislinko prie vyskupo ir, jam giedant iš knygos psalmes, kirto smarkų smūgį į tarpumentę. Knyga iškrito iš rankų, ir puslapiai pasklido į visas puses, o jis, atmetęs galvą, rankas ir kojas, gulėjo parblokštas ant žemės. Bet, parbloškus kūną išoriškai, ką veikė viduje dievobaimingoji siela? Ji širdies linksmumą veikia išliejo žodžiais: "Garbė tau, Viešpatie, – tarė, – kad esu vertas gauti už savo Nukryžiuotąjį nors vieną smūgį, jeigu daugiau [smūgių] nebus". Taigi, perėjęs į kitą upės pusę, šeštadienį [balandžio 17 dieną] ten apsistojo. O užėjus vakarui, kaimo viršininkas nusivedė šv. Adalbertą į kaimą. Iš visų pusių susirinko minia smalsuolių ir, šaižiais balsais (kaip šunes) laidydami gerkles, laukė, ką viršininkas darys su jais. Tada šventasis Adalbertas, paklaustas, kas esąs, iš kur ir dėl ko čia atvykęs, taip atsakė švelniu balsu: "Kilimo esu slavas, vardu Adalbertas, iš profesijos vienuolis,

¹ Lenkijos karalius Boleslovas Narsusis (992–1025).

anksčiau vyskupas pagal savo luomą, dabar mano pareigos – jūsų apaštalas. Mūsų kelionės tikslas yra jūsų išganymas, kad, palikę kurčius ir nebylius stabus, pripažintumėte savo Kūrėją, kuris tėra vienintelis Dievas, ir be jo kito dievo nėra, kad įtikėję jo vardą turėtumėte gyvenimą ir taptumėte verti gauti atpildą – dangiškuosius džiaugsmus niekad nesenstančiuose rūmuose“. Taip kalbėjo šventasis Adalbertas, o jie jau seniai piktinosi ir piktžodžiaudami plūdo jį, mirtimi grasino. Ir staiga lazdomis mušdami žemę, vėzdais ėmė daužyti jam galvą ir lyg laukiniai griežti dantimis. „Laikyk, – sako, – dideliu pasisekimu, kad nekliudomas ligi čia atvykai. Skubus grįžimas suteiks tau viltį, o mažas delsimas užtrauks tikrą pražūtį. Mus ir visą šią karalystę, kurios angoje mes esame, valdo bendri įstatymai ir vienodas gyvenimo būdas; o jūs, (katalikai) ir nežinomų mums papročių žmonės, jei šią naktį nepasitrauksite iš čia, ryto metą neteksite galvų“. Taigi tą pačią naktį, įsėdę į laivelį ir pasukę atgal, penkias dienas išbuvo viename kaime. [...]

30 skyrius. Jau auštant purpurinei dienai, jie keliavo toliau, Dovydo giesme trumpindami sau kelionę ir nuolat šaukdami Kristų, saldaus gyvenimo džiaugsmą. Po to, palikę miškelius ir pražūtingas pelkes, saulei kylant į vidudienį, atvyko į lygumą. Ten broliui Gaudencijui laikant mišias, tas šventasis vienuolis priėmė komunią, o po jos truputį užkando, kad lengviau būtų keliauti. Po to, sukalbėjęs eiliuotą maldą ir psalmę, pakilo nuo pievos, ir, paėjęs tiek, kiek numetamas akmuo ar kiek lekia paleista strėlė, atsisėdo. Čia suėmė jį miegas, o kadangi buvo nuvargintas ilgos kelionės, tai giliai įmigo. Galop visiems nurimus, įsiveržė įsiutę pagony, labai smarkiai juos užpuolė ir visus grandinėmis surakino. Bet šventasis Adalbertas, stovėdamas prieš Gaudencijų ir kitą surištą brolių, tarė: „Broliai, neliūdėkite! žinokite, kad visa tai kenčiame dėl Viešpaties vardo, kurio gėris pranoksta visokį gerumą, grožis – visokią grožybę, kurio galybė neapsakoma, kurio meilė nepaprasta. Juk kas gi yra narsiau, kas gražiau, kaip paaukoti savo brangiąją gyvybę už saldžiausiąjį Jėzų“. Iš įsiutusios minios pašoko užsidegęs Sikas ir, iš visų jėgų paleidęs didžiulę ietį, pervėrė jam pačią širdį. Mat jis [Sikas] buvo stabmeldžių šventikas ir tos sukilusios minios vadas, todėl lyg iš pareigos pirmasis jį sužeidė. Po to subėgo visi ir, atverdami jam naujas žaizdas, išliejo savo pyktį. Pasipylė purpurinis kraujas per skylės iš abiejų šonų; bet jis stovėjo rankas ištiesęs aukštyn ir, pakėlęs akis į dangų, meldėsi. Pasipylė rausvas upelis iš storosios venos, o ištrauktos ietys atvėrė septynias didžiules žaizdas. Iš grandinių išlaisvintas rankas jis kryžiumi ištiesė ir, karštai melddamasis už savo ir persekiotojų išganymą, šaukėsi Viešpaties. Taip ta šventoji siela palieka savo kalėjimą; taip kilnus kūnas guli paslikas kryžiumi ant žemės; taip pagaliau, netekęs kraujo ir iškvėpdamas gyvybę, jis amžinai džiaugsis dangaus karalyste ir gėrėsis brangiausiuoju Kristumi. O šventasis ir palaimintasis vyre, kurio veide žėrėjo dangiškas grožis, o širdyje visada buvo Kristus! O dievobaimingasai ir

aukščiausios pagarbos vertas [žmogau]; gyvas būdamas savo noru ir pasišventimu nešei kryžių, o dabar pavaizdavai jį rankomis bei visu kūnu.

Atbėgo iš visų pusių lyg žvėrys apsiginklavę barbarai ir dar nepasotinę savo įsiūčio atkirto nuo kūno kilniąją galvą ir atskyrė bekraujus kūno sąnarius. Taip jo kūną palikę toje pačioje vietoje, galvą pamovę ant mieto ir linksma daina garsindami savo nusikaltimą, visi iki vieno sugrįžo į savo gyvenvietes. šventasis ir garbingasis Kristaus kankinys Adalbertas buvo nukankintas balandžio mėnesio 23 dieną, viešpataujant Otonui III, pamaldžiajam ir garsiajam valdovui, penktadienį, būtent tą pačią dieną, kai Viešpats Jėzus Kristus numirė už žmogų, tą dieną ir tasai žmogus už savo Dievą iškentėjo kančias. Jam yra amžinas gailestingumas, pagarba, šlovė ir aukščiausioji galia per amžių amžius.

Vertė Leonas Valkūnas ir Daiva Mažiulytė

Baltų mitologijos ir religijos šaltiniai, parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996, p. 173–176.

ŠV. BRUNONO KVERFURTIEČIO ŠV. ADALBERTO GYVENIMO APRAŠYMAS (apie 1004)

24 skyrius. [...] Taigi Dievo karys su dviem bičiuliais įžengė į mažą vietovę, kuri, apsupta tekančios upės bangu, buvo panaši į salą. Ten jie apsistojo kelioms dienoms, o paskildęs aplinkui garsas pranešė pagonių ausims, jog jie susilaukė svečių iš kito pasaulio, kurie yra neįprastai apsirengę ir šneka negirdėta kalba.

25 skyrius. Iš pradžių mažu laiveliu netikėtai atplaukė keletas žmonių: iššoko į krantą, kažkaip tarsi laukiniai griežė dantimis, degė dideliu pykčiu ir ieškojo svetimšalių. Karaliaus rasa, medaus rasa tada buvo vyskupo lūpose: sėdėdamas [jis] laikė prieš save psalmių knygą, kurioje surašyti iš Dievo lūpų išėję žodžiai, kuriuose yra visas žmogaus gyvenimas ir aukščiausiasis išganymas. Prie jo [vyskupo] priėjo vienas iš jų, blogiausias iš blogiausių. Jis baisiai sušuko, aukštai iškėlė raumeningas rankas ir kartimi, kuria laivelį stūmė, labai smarkiai trenkė tarpumentėn vyskupui, besikalbančiam su dangumi. „Jei neišeisite, – tarė, – kuo greičiausiai, užmokėsite savo galva, būsite žiauriai nubausti ir nukankinti“. [...]

O ką gi tada? Išvaryti iš ten, nuvyksta į prekyvietę, kur suplaukė žmonių minios. Tuojuo šunsnukiai apstoja dangiškąjį vyrą dideliu būriu, atveria kruvinus nasrus ir klausinėja, iš kur ir kas esąs, ko jam reikią, dėl ko atvykęs niekieno nekviestas. Vilkai trokšta kraujo, grasina mirtimi, nes jiems jis neša gyvenimą. Vos išveria, kol jis kalba, vėpso, išjuokia: nieko geresnio nemoka. Liepia kalbėti, kraipo

galvas. Apsijuosia vyras strėnas, praveria burną. Ir kadangi jie negali klausyti ilgos kalbos, jis prašenka į juos trumpai: „Iš lenkų žemės, kurią Boleslovas, labai krikščioniškas kunigaikštis, Viešpačiui parūpino, aš ateinu pas jus, rūpindamasis jūsų išganymu; tarnas to, kuris sukūrė dangų ir žemę, jūrą ir visus gyvius. Ateinu jūsų išvaduoti iš velnio nagų ir žiauraus pragaro prarajos, kad jūs pažintumėte savo Kūrėją, kad atsisakytumėte šventvagiškų apeigų, sutrumpindami mirtinus kelius su visais netyrumais, ir kad, apiplauti išganymo pirtyje, taptumėte krikščionimis Kristuje ir jame susilauktumėte nuodėmių atleidimo ir amžinosios karalystės“. Taip kalba šventasis, o jie, jau seniai piktindamiesi, šaiposi iš dangiškujų žodžių, lazdomis muša į žemę, orą pripildo maurojimo, tačiau rankų dar nepaleidžia į darbą, tiktai parodo savo įtūžį ir svetimšalių ausims siunčia neregėto žiaurumo žinią: „Esant šalia tokiems žmonėms, – sako, – mūsų žemė nebeaugina vaisių, medžiai nebebrandina sėklų, gyvuliai nebeveda jauniklių, senieji išgaišta. Kuo skubiausiai išėikite, dinkite iš mūsų žemės. Jeigu veikia neišsinešdinsite, žiauriai būsite nubausti ir nelaiminga mirtimi mirsite“. O tam, kuris prie karalystės vartų pastatytas geruosius svečius įleido, mirtimi grasina: putodami iš pykčio, žada namą padegti, turtą pasidalyti, žmonas ir sūnus parduoti.

30 skyrius. Taip penktadienį Gaudencijus, šventojo vyro pusbrolis, kai nuo saulės patekėjimo buvo praėjusios beveik trys valandos, laiko iškilmingas mišias žydinčioje pievoje. Po to atsigulę šiek tiek užkanda, kad pastiprintas maistu nuvargęs kūnas atgautų vikrumą ir kad pailsėjusios kojos greičiau galėtų be vargo žygiuoti ilgą kelią. Numalšinę alkį, pailsėję pakyla ir toliau žygiuoja. Netoli nuo tos vietos, kur valgė, pajutę stipresnį nuovargį, prigula, ir nuvargę kūnai užmiega. Visi snūduriavo ir įmigo. Staiga pasigirsta ginklų žvangėjimas: žaibuojanti ietis, skambąs skydas ir aštrus kalavijas. Atskubėjo įsikarščiavęs barbaras, kurio brolių buvo nužudę lenkai. Prie jo prisidėjo tie, kurie visada džiaugiasi dėl nelaimių, gailėdamiesi, kad jį [Adalbertą] buvo paleidę. Po didelio puolimo stabmeldžiai visai prisiartina. Tučtuojau paleidžia arklius, patys dumte atidumia, sudrumsčia svetimšalių poilsį, tarsi plėšikams uždeda grandines, suriša rankas. Apstulbę broliai, nemaloniai pabudinti, netikėtai pamato grandines ir priešus. [...]

32 skyrius. Tie, kurie buvo tose grumtynėse, sako, kad išblyškęs vyskupas neprataręs nė vieno žodžio. Tiktai kai jį surištą vedė į kalno viršūnę, kur septyniomis ietimis jo gražiuosius vidurius [turėjo] perverti, jis kreipėsi į tą, kurs turėjo suduoti pirmą smūgį ir baisiu žvilgsniu nužvelgęs norėjo kankinį vietoje nužudyti, ir tarė tik vieną žodį: „Ko nori, tėve?“ Taip, sako, jis silpnu balsu paklausęs. Turi tai, ko visada norėjai, mirk kentėdamas už pasiilgtąjį Kristų, tapęs laimingąja auka tą pačią dieną, kurią Išganytojas už tave ir pasaulį buvo nukryžiuotas. [...] dabar jo garbei septyniomis ietimis pervertas apkabink pasiilgtąjį Kristų.

33 skyrius. Nelabojo būrio vadas ir tvarkytojas ugingasis Sikas iš pradžių perduria pačią širdį, o paskui kylant įsiūčiui lengva ranka kiti įvykdo nusikaltimą. [...]

34 skyrius. [...] Taip nelabieji žmonės du brolius negailestingai surišę su savimi gabenasi, o šventojo vyro kilmingąją galvą nuo švento kūno atskiria ir abi kūno dalis ištikima sargyba saugo. Nemanyk, kad tą daro iš religinės pagarbos tie, kurie viską moka taip išniekinti. Jie tikisi gauti iš kunigaikščio Boleslovo daug pinigų, pagal paprotį pardavę garbingąjį kūną ir galvą kaip pageidaujamą turtą. O nukankintas buvo brangusis kankinys Adalbertas tą dieną, kurią ir pamaldusis Jurgis kardu buvo nudurtas².

Vertė Leonas Valkūnas

Baltų mitologijos ir religijos šaltiniai, parengė Norbertas Vėlius, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996, p. 180–182.

---

² Balandžio 23 d.